

Kapitel 2

Naturalisten och övernaturalisten

När jag använder ordet *mirakel* menar jag att naturen påverkats av övernaturlig kraft. (Denna definition accepteras inte av alla teologer. Jag använder den inte därför att jag anser den överlägsen deras, utan därför att den gör det lättare för mig att lägga fram frågorna kring mirakel för den ”vanlige” läsare som tar upp den här boken för att få dem belysta.) Om där inte förutom naturen finns något som vi kan kalla det övernaturliga, sker det inga mirakel. En del människor tror att det inte finns något annat än naturen, det naturliga. Dem kallar jag *naturalister*. Andra anser att det finns något utanför det naturliga – det övernaturliga. Dem kallar jag *övernaturalister*. Den första frågan gäller alltså vem som har rätt: den som endast tror på det naturliga eller den som även tror på det övernaturliga. Och här har vi den första svårigheten.

Innan ”naturalisten” och ”övernaturalisten” kan börja diskutera, måste de komma överens om hur de definierar det naturliga och det övernaturliga. Men tyvärr är det nästan omöj-

ligt att göra en sådan definition. Just därför att den ene tror att där inte finns något mer än det naturliga, betyder ju ordet *naturen* för honom "allting" eller "helheten" eller "allt som finns". Och om vi ser det så, existerar naturligtvis ingenting annat. Den verkliga frågan har alltså undflytt oss.

En del filosofer har definierat naturen som "det som vi uppfattar med våra fem sinnen". Men detta är också otillfredsställande, för vi uppfattar inte våra känslor på det sättet, och ändå ses de som "naturliga". För att undvika ett sådant dödläge och få fram vad skillnaden mellan de båda egentligen är, måste vi närma oss problemet på ett annat sätt.

Jag börjar med att granska följande meningar: 1) Är det hans naturliga tänder, eller är det löständer? 2) Hunden har i sitt naturliga tillstånd massor av loppor. 3) Jag älskar att komma bort från odlad jord och asfalterade vägar och vara ensam i naturen. 4) Var naturlig! Varför är du så tillgjord? 5) Det var kanske fel att kyssa henne, men det kändes väldigt naturligt.

Här kan vi lätt finna ett gemensamt drag. Naturliga tänder är de som växer i munnen. Vi behöver inte forma dem, göra dem eller passa in dem. Hundens naturliga tillstånd är det som han befinner sig i om ingen tar tvål och vatten och förhindrar det. Landsbygden där naturen härskar är den där jorden, vädret och växtligheten åstadkommer resultat utan att bli hjälpt eller hindrad av människan. Naturligt beteende är det som människor skulle visa upp om de inte brydde sig om att styra sig. Den naturliga kyssen är den som ges om man inte låter moral eller anständighet hindra.

I alla exemplen innebär naturen det som händer "av sig självt" eller "självmant": sådant som man inte behöver arbe-

ta för, sådant som man får om man inte vidtar åtgärder för att förhindra det. Det grekiska ordet för naturen (*physis*) är besläktat med det grekiska verbet "att växa", och det latinska *natura* med verbet "att födas". Det naturliga är det som växer fram, eller uppträder, eller kommer eller går, *av sig självt*. Det är det givna, det som redan finns där, det spontana, det oavsiktliga, det oombedda.

Det som "naturalisten" tror på är att det allra yttersta, det som man inte kan komma undan, är en väldig process i tid och rymd som *pågår av sig själv*. Inom detta totala system är varje särskild händelse (som att du sitter och läser den här boken) en följd av att något annat har hänt – och i det långa loppet en följd av det totala skeendet. Varje enskildhet (som denna sida) är som den är på grund av att andra saker är som de är, och alltså egentligen på grund av att hela systemet är som det är. Allt är så sammanflätat att inget kan mena sig vara det minsta fristående i förhållande till "helheten". Inget existerar "på egen hand" eller "av sig självt", utom möjligen då det på någon viss plats vid någon viss tid existerar "på egen hand" eller "uppträder" på ett sätt som är förenligt för "naturen" (den stora sammanlänkade företeelsen) som helhet. Alltså tror ingen äkta "naturalist" på den fria viljan. Fri vilja skulle ju innebära att människor skulle kunna agera självständigt, ha makt att göra något som gick utanför det som ingår i den totala händelsekedjan. Och det är ju all sådan separat kraft att initiera händelser som "naturalisten" förnekar. Spontanitet, originalitet, agerande "på egen hand" är ett privilegium som är reserverat för "helheten", som han kallar *naturen*.

Den som tror på det övernaturliga håller med honom om

att det måste finnas något som lever sitt eget liv, ett grundläggande Faktum som det vore idiotiskt att försöka förklara, då det i sig själv utgör grunden eller utgångspunkten för alla förklaringar. Men han identifierar inte detta Faktum som "helheten". Han anser att allt som existerar tillhör endera av två kategorier. För det första finns det Något eller (mer troligt) Någon som är grund och ursprung, som lever sitt eget liv. För det andra finns det sådant som endast kommer ur denne Någon som har gjort så att allt annat blivit till. Självt existerar denne Någon i egen kraft – det andra existerar på grund av att denne existerar. Det upphör att existera om denne någonsin skulle upphöra att uppehålla det. Det förändras om denne Någon någonsin förändrar det.

Skillnaden mellan dessa båda synvinklar kan uttryckas sålunda: "det naturliga" innebär en demokratisk syn på verkligheten, "det övernaturliga" innebär en monarkisk. "Naturalisten" tror att förmånen att "råda sig själv" finns i alltings helhet, precis som att överheten i en demokrati vilar på folket som helhet. "Övernaturalisten" anser att detta privilegium tillhör vissa eller (troligare) En Viss och inga andra – precis som i en monarki där kungen har makten och folket inte har den. Och precis som i en demokrati där alla medborgare är likvärdiga är för naturalisten en sak eller händelse lika viktig som en annan, i den bemärkelsen att de alla är lika beroende av alltings totala helhet och system. Var och en är ju bara en demonstration av en sida av den totala helheten vid en viss punkt i tiden och rummet.

Övernaturalisten tror å andra sidan att det enda ursprungliga eller det enda som är sig självt nog befinner sig på en annan och högre nivå än allt annat som finns.

Vid det här laget kan man misstänka att "övernaturalismen" har sitt ursprung i att man läst in monarkins struktur i universum. Men då kan det naturligtvis finnas motsvarande skäl att misstänka att "naturalismen" har sitt ursprung i att man läst in den moderna demokratins struktur i den. Dessa båda misstankar tar alltså ut varandra och ger oss ingen hjälp när det gäller att förstå vilken av teorierna som är mest trovärdig. De påminner oss om att övernaturalism är en filosofi som är typisk för en monarkisk tid och att naturalism är typisk för en demokratisk, och därför skulle övernaturalismen ha tagits emot av den stora massan tanklösa för fyra hundra år sedan, även om den var falsk, precis som naturalismen skulle ha tagits emot av den stora massan tanklösa i dag, även om den var falsk.

Alla inser säkert att det Något som existerar i sig – eller den lilla grupp av det som existerar i sig – som övernaturalister tror på, är det som vi kallar Gud eller gudarna. Jag har för avsikt att i resten av denna bok endast behandla den övernaturalism som tror på en enda Gud – delvis därför att polyteism troligtvis inte är en aktuell företeelse för de flesta av läsarna, och delvis därför att de som tror på många gudar mycket sällan brukar se dem som universums skapare och som existerande i sig. De grekiska gudarna var egentligen inte övernaturliga i den bemärkelse som jag ger ordet. De var produkter av det totala systemet och ingick i helheten. Här har vi en viktig distinktion.

Skillnaden mellan naturalism och övernaturalism är egentligen inte samma sak som skillnaden mellan tro och otro. Naturalisten kan faktiskt gå med på att det finns en slags gud. Den väldiga väv som vi kallar naturen kan vid något stadium ha format ett mäktigt kosmiskt medvetande, en inneboende "Gud"

som växt fram under processen precis som människans hjärna (enligt naturalismen) växt fram ur mänskliga organismer. En naturalist skulle inte ha några invändningar mot den sortens Gud. Skälet är detta. En sådan Gud skulle inte stå utanför naturen eller hela systemet, skulle inte "vara sig själv nog". Det skulle fortfarande vara "helheten" som var själva grunden, och en sådan Gud skulle bara vara en företeelse bland många (fastän den mest intressanta) i denna helhet. Det som naturalismen inte kan acceptera är tanken på en Gud som befinner sig utanför naturen och som har skapat den.

Nu är vi i det läget att vi kan definiera skillnaden mellan naturalisten och övernaturalisten trots att de inte menar samma sak när de använder ordet natur. Naturalisten tror att en stor process, eller ett "blivande", pågår "i egen kraft" i tid och rum, och att inget annat existerar – det som vi kallar speciella företeelser och händelser är bara sådant som hjälper oss att analysera den stora processen eller de former som processen tar vid vissa tillfällen och på vissa platser. Denna enda, totala verklighet kallar han naturen. Övernaturalisten tror att det finns Något-Någon som är sig själv nog och som har skapat ramen för tid och rum och hela den kedja av systematiskt sammankopplade företeelser som fyller dem. Denna ram och det som fyller den kallar han naturen. Den kan vara, eller inte vara, den enda verklighet som detta stora Något har åstadkommit. Det kan finnas andra system vid sidan av det som vi kallar naturen.

I den bemärkelsen kan det finnas åtskilliga "naturer". Denna uppfattning måste hållas väl skild från den som vanligen kallas "mångfald av världar" – alltså den att olika solsystem eller galaxer, öar av universum, existerar i vitt skilda delar under

en viss tid, en viss rymd. Dessa fjärran världar tros vara delar av samma natur som vår egen sol. Den och de hör samman genom att de är besläktade – de är besläktade i rums- och tids-hänseende och samtidigt orsaksmässigt besläktade. Och det är just denna ömsesidiga samordning inom systemet som gör det till det som vi kallar "naturen". Andra "naturer" är kanske inte alls rymd- eller tidsbundna, och om de vore det skulle deras rymd och tid inte ha någon släktskap med vår.

Det är just denna bristande kontinuitet, denna brist på samband, som skulle berättiga att vi såg dem som olika naturer. Detta betyder inte att det inte finns någon som helst släktskap mellan dem. De skulle vara besläktade genom att de gemensamt härrör från en enda övernaturlig källa. I det hänseendet skulle de vara som olika romaner av samma skapare. Händelserna i den ena har ingenting med händelserna i den andra att göra, förutom att de skapats av samma författare. För att se släktskapet måste man gå tillbaka till författarens hjärna. Det går inte att från något som Mr Pickwick säger i *Pickwickklubben* hoppa över till något som Scrooge hör i *En julsaga*. Och det finns ingen normal övergång från det som händer i den ena naturen till det som händer i den andra.

Med "normal" släktskap menar jag en som finns i själva karaktären hos de båda systemen. Vi måste sätta in kvalificeringen "normal", för vi vet inte i förväg att Gud inte vid något tillfälle för samman två naturer så att de delvis berör varandra. Han kan alltså låta *vissa* händelser i den ena ge resultat i den andra. I så fall skulle det vid vissa tillfällen uppstå en viss sammankoppling, men denna skulle inte omvandla de båda naturerna till en, för den totala ömsesidighet som for-

mar en natur skulle fortfarande saknas, och de ofullständiga synkroniseringarna skulle inte ske utifrån det som vardera systemet var i sig självt, utan utifrån det gudomliga ingripande som förde de båda samman. Om detta skedde skulle var och en av dem bli ”övernaturliga” i relation till den andra. Men kontakten mellan dem skulle vara övernaturlig i en mer total bemärkelse – inte som mer än den ena naturen, utan som mer än var och en av dem. Det skulle vara ett slags mirakel.

Allt detta är för närvarande enbart spekulationer. Övernaturalism leder absolut inte till att mirakel av visst slag faktiskt äger rum. Gud (som den yttersta orsaken) griper kanske aldrig in i den natur och det system som han har skapat. Om han har skapat fler sådana system än ett, kanske han aldrig låter dem inkräkta på varandra.

Men detta är en fråga som måste begrundas ytterligare. Om vi bestämmer oss för att naturen inte är det enda som finns, då kan vi inte i förväg säga om det finns mirakel i den eller inte. Det finns en del utanför den. Vi vet ännu inte om något därför kan ta sig in. Portarna kan vara stängda, eller inte stängda. Men om naturalismen är sann vet vi i förväg att mirakel är omöjliga. Ingenting kan komma in i naturen utifrån, för där finns ingenting utifrån som kan komma in, eftersom naturen är allt. Visst kan det ske sådant som vi i vår okunnighet skulle kunna förväxla med mirakel, men det skulle egentligen vara det oundvikliga resultatet av hela systemets egenart (precis som vilken vanlig händelse som helst).

Därför måste vi först och främst göra valet mellan naturalism och övernaturalism.